

De sporen van de 'grootte' oorlog archeologisch onderzocht

Proefsleuvenonderzoek in Luigem (Merkem, West-Vlaanderen)

Inleiding

In het kader van de geïntegreerde inventaris van het WO I-erfgoed¹ werd ook de archeologische kant van de zaak bekeken. Doel daarvan was uitspraken te kunnen doen over de aanwezigheid van dat erfgoed en de bewaringsgraad ervan. Daarvoor werden van Diksmuide tot Mese op 18 locaties proefsleuven gegraven en archeologisch onderzocht (fig. 1). De keuze van de locaties werd bepaald na overleg met streek- en terreinkenners en na consultatie van de beschikbare cartografische en luchtfotografische informatie.

Historische en archeologische informatie

Op 21 oktober 1914 konden de Duitsers doorstoten tot in Luigem. De Fransen wachtten hen op aan de Drie Grachten, de Belgen t.h.v. de Knokkebrug. De onderwaterzetting van de IJzervallei bracht hen evenwel allen tot staan.

Op 29 maart 1915 veroverden de Duitsers Drie Grachten en bouwden de plek uit tot een sterke voorpost. Luigem werd in de eerste achterlinië opgenomen (fig. 2).

De Fransen, die op 16 augustus 1917 Drie Grachten hadden heroverd, zetten op 26 oktober een nieuwe aanval in en bereikten Merkem een dag later. Luigem kwam in geallieerde handen en dat zou zo blijven tot het einde van de oorlog.

Op de Centrale Archeologische Inventaris zijn in de buurt 2 sites met walgracht aangeduid, waarvan 1 met verdwenen bewoning².

Ligging

De onderzoekslocatie ligt onmiddellijk ten westen van de Westbroekstraat, de verbinding van Luigem met het fort de Knokke op de samenvloeiing van de IJzer en de Ieperlee. Het centrum van het gehucht, van waaruit Drie Grachten bereikbaar is, bevindt zich zo'n 300m zuidoostelijker (fig. 3).

Het terrein wordt bodemkundig getypeerd als vochtige zandleem en ligt op de overgang naar de polders. Het terrein helt lichtjes af naar het westen, richting Drie Grachten.

Veldwerk

Het veldwerk kon uitgevoerd worden op 15 september 2010³ (2010/315).

De sleuven waren op basis van luchtfotografische informatie zo gelegd dat 4 loopgraven moesten aangesneden worden⁴ (fig. 4). De sporen waren leesbaar vanaf 0,40 à 0,45m.

Er werden 3 loopgraven aangetroffen. Mogelijkerwijze is de meest oostelijke loopgraaf in de perceelsgracht opgenomen. De vulling bestond uit humeuze leem. De nazakking was eerder lemig (fig. 5).

Alhoewel zandleem luidens enkele getuigenissen, net als klei, geen bodemsoort is, die zich echt leende om stellingen in te graven⁵, is dit toch het geval.

¹ Verboven H. (red) 2012: *Syntheserapport over de aanpak, methodiek, resultaten en aanbevelingen van het WO I erfgoed onderzoek*, Brussel

² De Meyer M. & Demeyere F. 2004: *De inventarisatie van de gemeente Houthulst (prov. West-Vlaanderen), CAI – 1 De opbouw van een archeologisch beleidsinstrument*, Brussel (IAP-Rapporten 14)

³ Yves Dequidt, eigenaar van het terrein, verleende zijn toestemming.

⁴ Met dank aan B. Stichelbaut, UGent.

⁵ Van Driessche T. 2010: *Reconstructie van het oorlogslandschap 1914-1918 Casus Houthulst*, (onuitgegeven rapport), 6

Spoor 1 is 0,6m diep en 1,8m breed. Aan beide zijden lijken sporen van een trap aanwezig te zijn. (fig. 6)

Spoor 2 is 0,4m diep en 2m breed. Zijn er sporen van een dubbele trap aan de achterzijde? Zijn er aanwijzingen voor (uitgetrokken) paaltjes? (fig. 7 en 9)

Spoor 4 is 0,7m diep en 2,2m breed. Is er een restant van een trap aan de voorzijde? (fig. 8)

Er kan geen twijfel over bestaan, dat het hier loopgraven betreft. De concordantie met de luchtfotografisch verwachte sporen is duidelijk. Het zijn echter niet meer dan veredelde greppels, die fel geërodeerd zijn en verworden tot brede depressies met zachte hellingen. Enkel het getrapte profiel en de mogelijk uitgetrokken paaltjes in spoor 2, waarop de bodem van de loopgraaf kan gerust hebben, bieden structureel iets meer .

Omdat er geen mobiele vondsten gedaan zijn, is de interpretatie onzeker. Toch lijkt een toewijzing aan de Duitsers waarschijnlijk.

De middelste loopgraaf (spoor 2) is duidelijk offensief gericht op Drie Grachten⁶. De loopgraven dateren dan ook vermoedelijk uit het begin van de oorlog en zouden dan ook maar tijdelijk in gebruik kunnen geweest zijn.

Wat eigenlijk goed spoort met de manier waarop ze uiteindelijk tot ons gekomen zijn.

Marc Dewilde & Franky Wyffels

⁶ De manier, waarop de firebays (de vuurlinie) en de traversen aangelegd zijn, geeft dit aan.

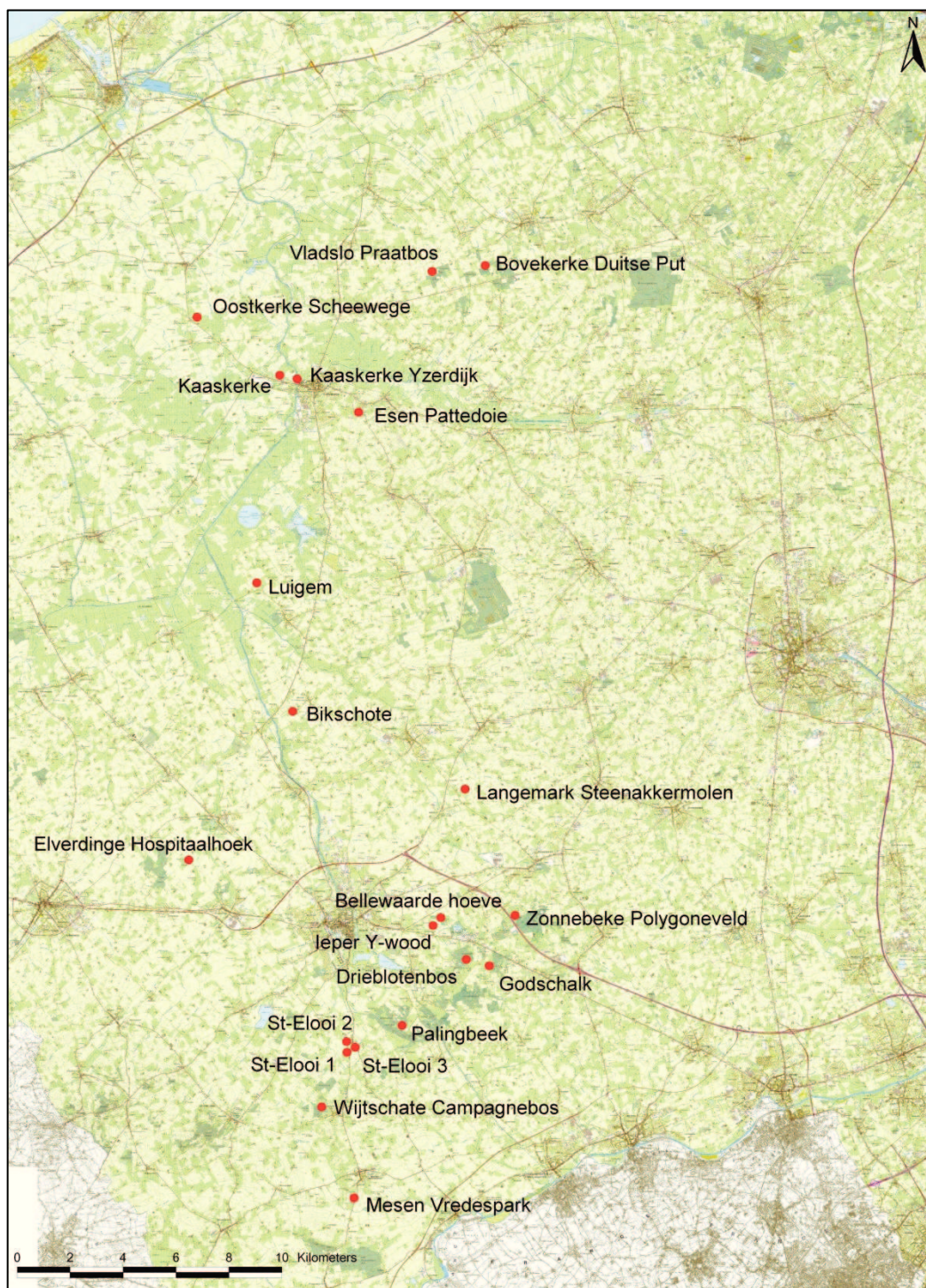

Fig.1 Verspreidingskaart van de geproefde locaties. (1/266667)

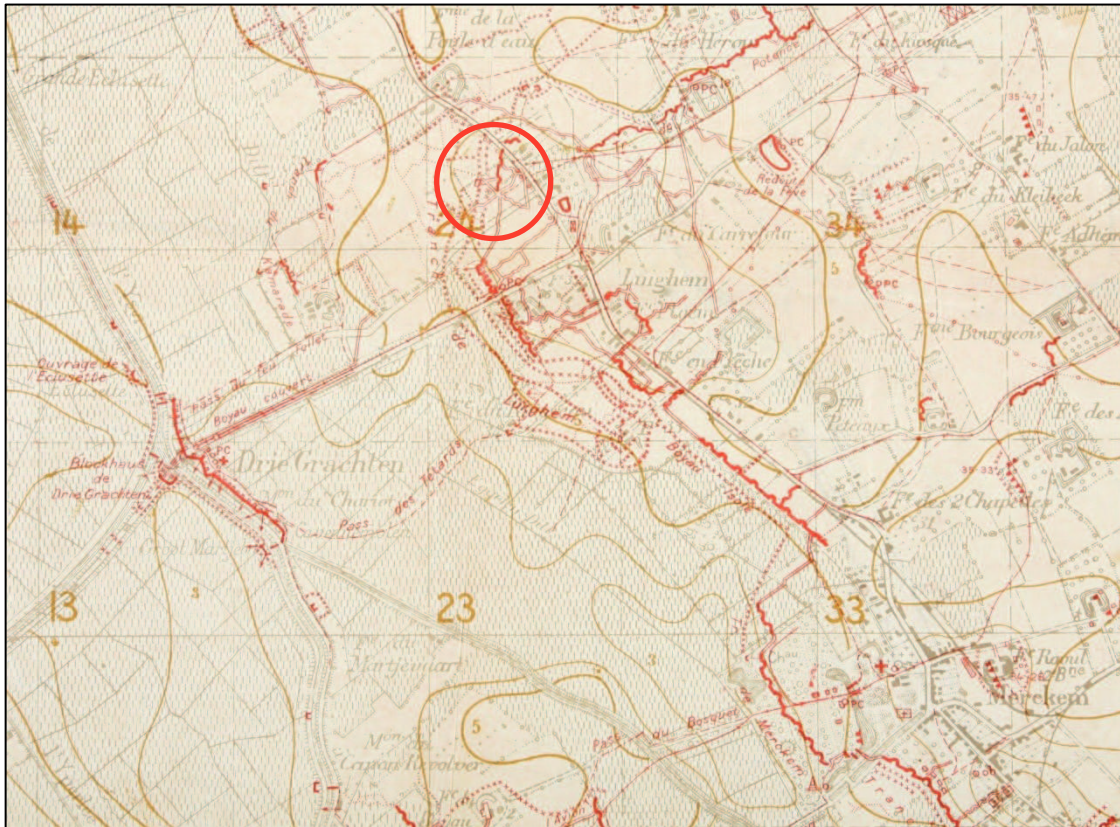

Fig.2 Uittreksel uit een loopgravenkaart (12 maart 1917).

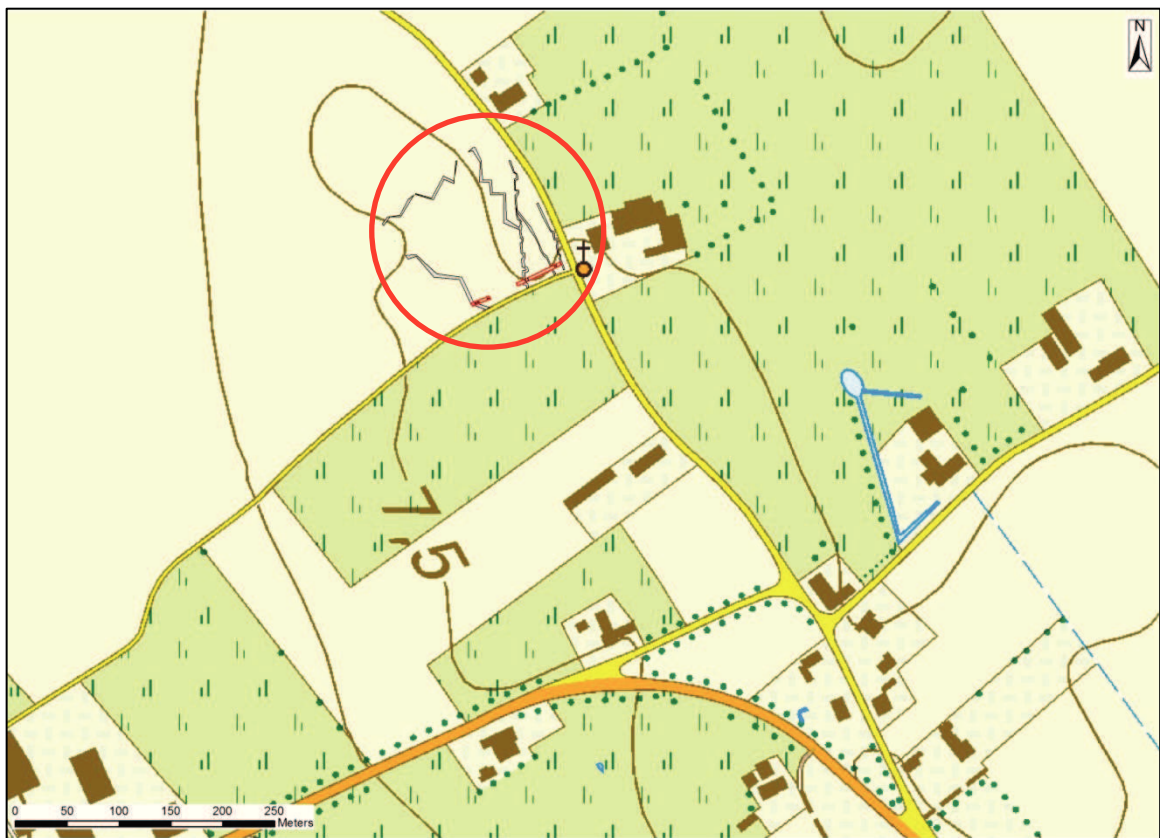

Fig.3 Situering van de ingreep op de topografische kaart. (1/7599)

Fig.4 De inplanting van de proefsleuven op de georefereneerde luchtfotografische sporen.
(1/7599)

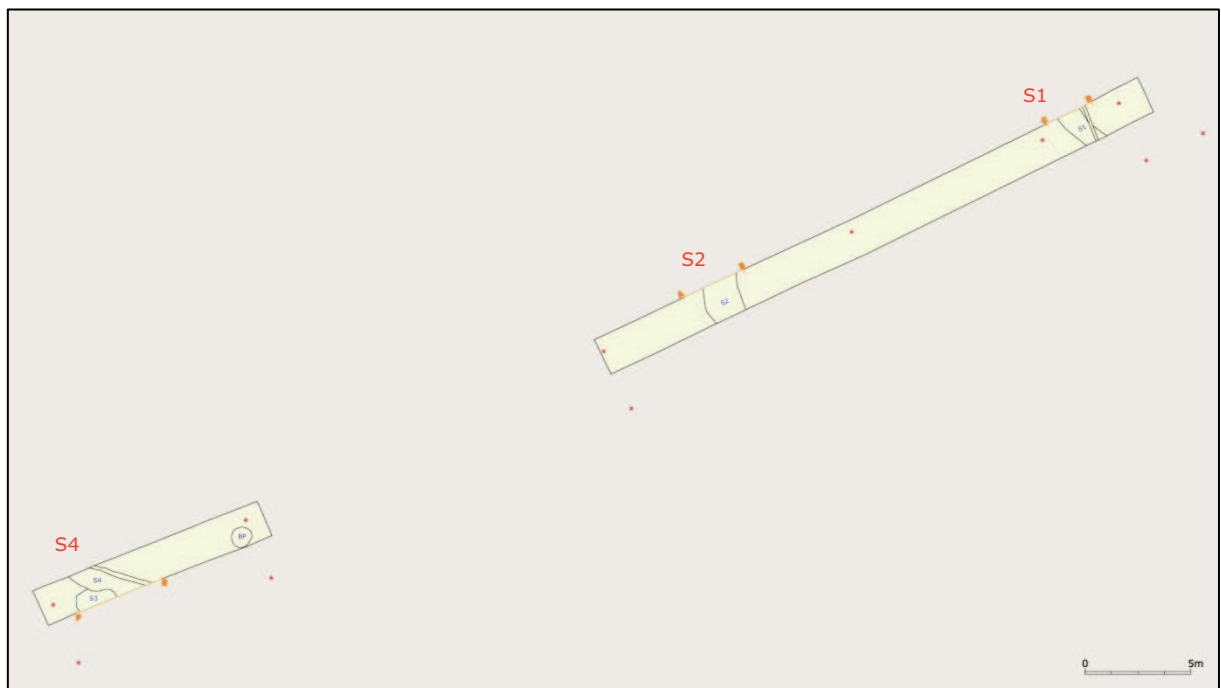

Fig.5 Sporenplan. (1/376)

Fig. 6 Algemeen zicht op de proefsleuven vanop de Westbroekstraat. In de achtergrond: de bomenrij op de leperleedijk en Drie Grachten.

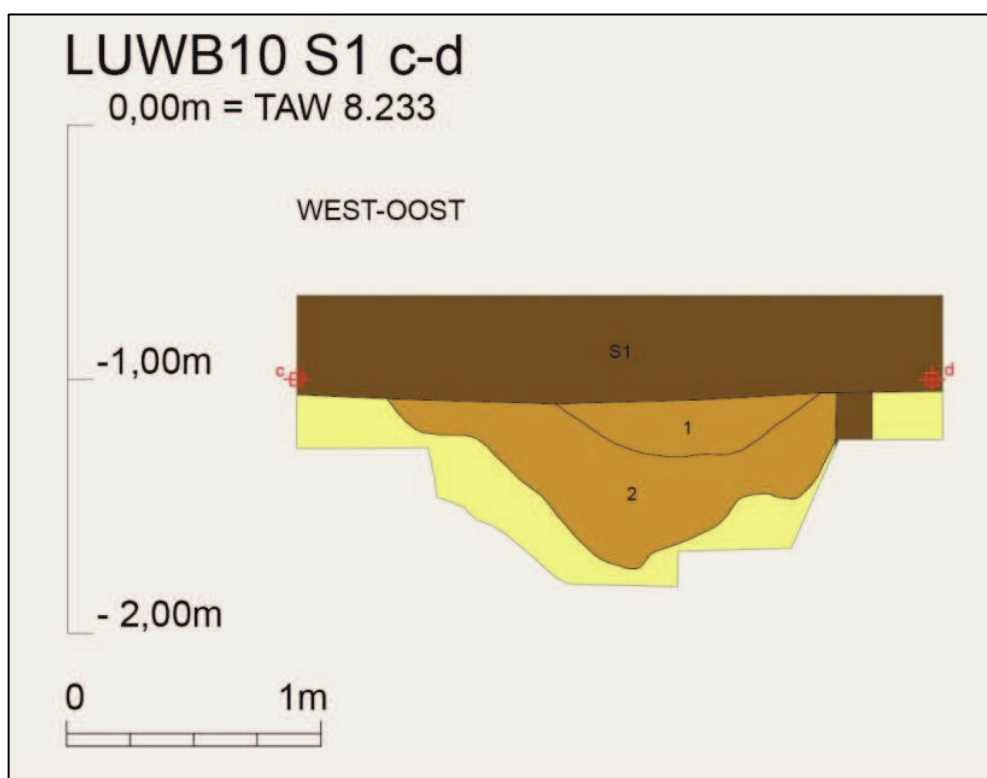

Fig.7 Doorsnede van een loopgraaf (spoor 1). (1/31)

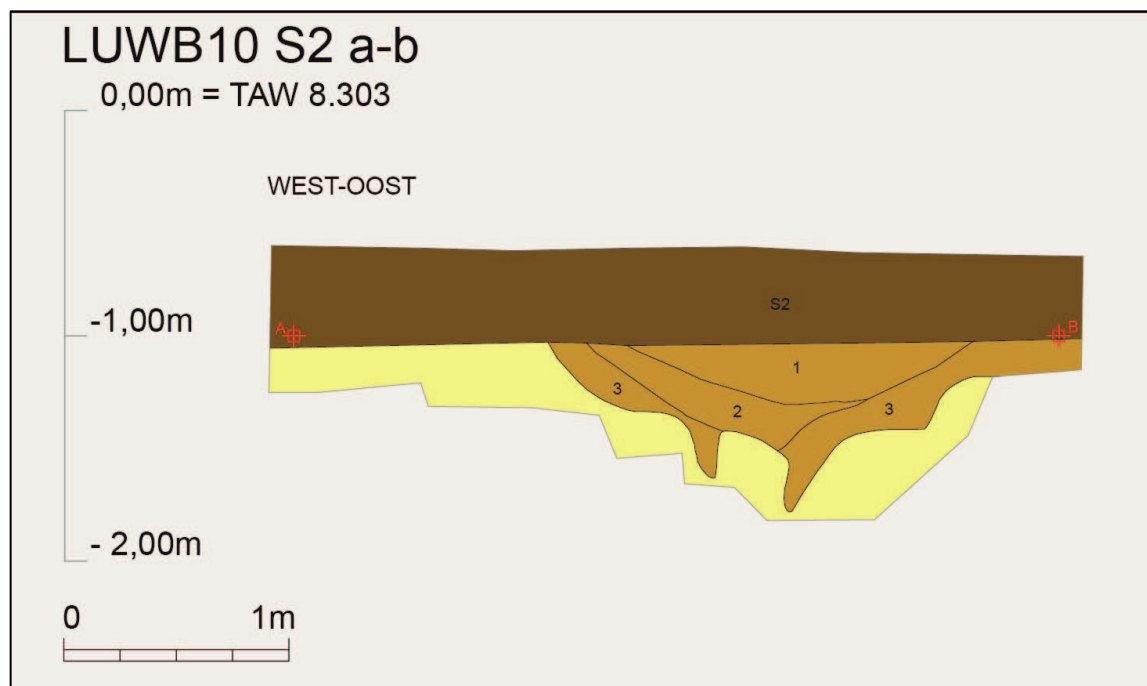

Fig.8 Doorsnede van een loopgraaf (spoor 2). (1/35)

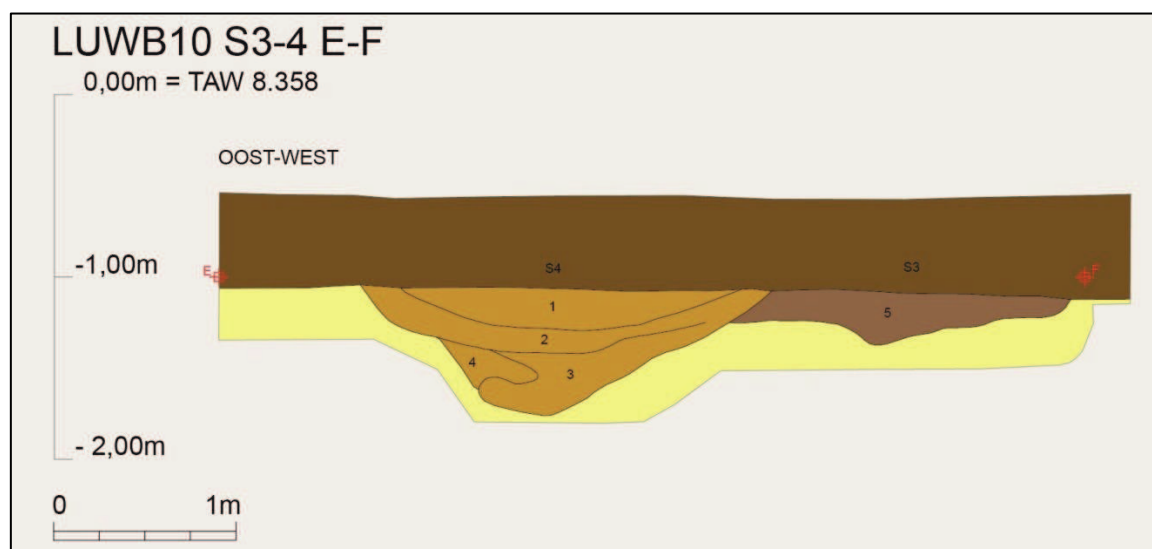

Fig.9 Doorsnede van een loopgraaf (spoor 4). (1/43)

Fig.10 Doorsnede van spoor 4